

С.В. БРІК, Є.М. РУДКОВСЬКА

ОСНОВНІ ЗАХОДИ ПО ПІДВИЩЕННЮ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Розглянуто основні характеристики фінансово стійких підприємств, визначено проблеми з фінансовою стійкістю підприємств України, представлено порядок визначення фінансової стійкості підприємства та наведено основні заходи по підвищенню фінансової стійкості підприємств в Україні. Також представлено схематично які підприємства вважаються фінансово стійкими та зроблено відповідні висновки. Одна з основних проблем фінансової стійкості підприємства - переважання запозичення над заходами щодо збільшення власного капіталу, придбання матеріальних цінностей в кредит, без урахування реальної можливості їх оплати грошима.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, проблеми визначення фінансової стійкості, підвищення фінансової стійкості підприємства.

Вступ. Фінансова стійкість підприємства - одна з найбільш актуальних проблем для більшості українських підприємств. У своїй діяльності вони стикаються з труднощами у визначенні механізму, який би забезпечував фінансову рівновагу і досягнення поставлених цілей одночасно. В умовах глобалізації особливу увагу приділимо розгляду слабких сторін забезпечення фінансової стійкості підприємства та можливих напрямів ліквідації таких проблем.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми фінансової стійкості підприємства розглядають такі вчені, як Шеремет О.О., Савицька Г.В., Шморгун Н.П., Болюх М.А. та ін.

Метою дослідження є аналіз основних проблем фінансової стійкості підприємства та визначення основних шляхів її підвищення для підприємств України. Об'єктом дослідження є фінансова стійкість підприємства.

Постановка проблеми. Ключовою проблемою, що обумовило зниження поточної фінансової стійкості більшості підприємств України, є дефіцит грошових оборотних коштів, необхідних для забезпечення поточного виробництва. Саме відсутність вільних грошових коштів на розрахункових, валютних та інших рахунках у банках негативно позначається на фінансовій стійкості підприємств і практично означає їх банкрутство. Щоб підвищити фінансову стійкість підприємства, необхідно позбутися від усіх негативних факторів за допомогою впровадження певних заходів у цей процес.

Одна з основних проблем фінансової стійкості підприємства - переважання запозичення над заходами щодо збільшення власного капіталу, придбання матеріальних цінностей в кредит, без урахування реальної можливості їх оплати грошима. Причому ця тенденція характерна для більшості підприємств практично будь-якої галузі економіки. Саме тому малим підприємствам досить важко отримати кредити на свою діяльність, так як багато банків просто не довіряють платоспроможності даних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Інвесторів, що представляють інтереси капіталу, цікавить перш за все ступінь вигідності інвестицій, укладених у

підприємство, і потенційний ризик втрати вкладених засобів. Чим стійкіше фінансове становище підприємства, тим менш ризикові й більш вигідні вкладення в нього. Сучасні умови ставлять перед підприємством завдання самостійного планування, контролю, оцінки і аналізу своєї діяльності. Серед найважливіших характеристик фінансово-економічної діяльності підприємства є платоспроможність і фінансова стійкість. Коли підприємство фінансово стійке, платоспроможне, то воно має переваги перед іншими підприємствами того ж профілю в залученні інвестицій, в отриманні кредитів, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів.

Визначимо основні проблеми фінансової стійкості підприємств України:

1) переважання запозичення над заходами щодо збільшення власного капіталу, придбання матеріальних цінностей в кредит, без урахування реальної можливості їх оплати грошима;

2) наявність тривалої простроченої заборгованості постачальникам, банкам, персоналу, бюджету, позабюджетним фондам та іншим кредиторам. Співвідношення між кредиторською та дебіторською заборгованістю значно погіршилося (так як прострочена кредиторська заборгованість становить половину заборгованості підприємств);

3) фізичне скорочення і руйнування основних виробничих фондів, припинення у більшості випадків відтворення, що тягне за собою падіння обсягів виробництва, яке супроводжується скороченням власних джерел фінансування виробництва. Це у свою чергу призводить до значного зниження платоспроможності підприємства, а також до порушення зв'язків з постачальниками, інвесторами, кредиторами, оскільки таке підприємство буде вважатися ненадійним партнером;

4) дефіцит грошових оборотних коштів, необхідних для забезпечення поточного виробництва.

Відомо, що фінансову основу підприємства складає власний капітал, проте ефективна фінансова діяльність підприємства неможлива без постійного застосування залученого капіталу, який надає змогу суттєво розширити обсяг господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити

формування різних цільових фінансових фондів і підвищити ринкову вартість підприємства.

Розглянемо яким же має бути фінансово стійке підприємство. Фінансово стійким є підприємство, яке характеризується рисами, представленими на рис. 1.

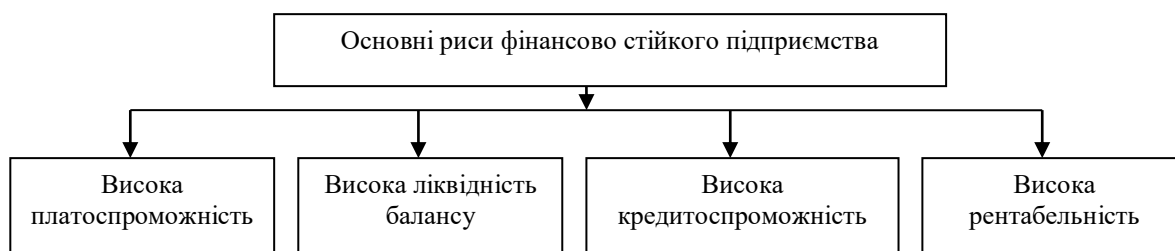

Рис. 1 – Основні риси фінансово стійкого підприємства

Як бачимо з рис. 1, фінансово стійким вважається підприємство, яке здатне покривати свої пасиви активами, а також має високу прибутковість, що дозволяє фірмі нормально і стійко розвиватися, дозволяючи при цьому проблему взаємини акціонерів і менеджерів за рахунок підтримки на достатньому рівні дивідендів і курсу акцій підприємства.

Оцінка фінансової стійкості підприємства має на меті об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі міри його фінансової стабільності й незалежності, а також відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності [3].

Відповідно до показника забезпечення запасів і витрат власними та позиченими коштами можна назвати такі типи фінансової стійкості підприємства:

1) абсолютна фінансова стійкість (трапляється на практиці дуже рідко) – коли власні оборотні кошти забезпечують запаси й витрати;

2) нормально стійкий фінансовий стан – коли запаси й витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами;

3) нестійкий фінансовий стан – коли запаси й витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів і позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат;

4) кризовий фінансовий стан – коли запаси й витрати не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства.

Фінансово стійким можна вважати таке підприємство, яке за рахунок власних коштів спроможне забезпечити запаси й витрати, не допустити невинуватої кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватись за своїми зобов'язаннями.

Незважаючи на те, що існує багато методів і прийомів оцінки фінансової стійкості, актуальним залишається визначення найбільш універсальних й оптимальних, особливо за умови визначення рівня фінансової стійкості декількох підприємств.

Практично не досліджується рейтингова система оцінки фінансової стійкості підприємств, яка дозволяє визначити ефективність їх діяльності порівняно з нормативом і стосовно один до одного, тобто вона дозволяє визначити не тільки рівень фінансової стійкості окремого підприємства, але й порівняти його зі значеннями інших підприємств і ранжувати їх. Ця система є ефективною, адже дозволяє визначити місце підприємства серед інших підприємств певної галузі, виділити найкращі й стимулювати гірші до покращення своєї діяльності.

Рейтингова система оцінки дозволяє отримати інтегральну оцінку фінансового стану підприємств у балах, які присвоюються йому за кожним із вибраних показників. Також ураховують у деяких методиках вагоме значення показників, яке може бути несхожим у різних авторів. За сумарною кількістю балів визначається місце підприємства в рейтингу. Рейтингова система оцінки фінансової стійкості підприємств дозволяє інвесторам вибрати саме те підприємство, яке відповідає їх критеріям, допомагає правильно розмістити свої вільні фінансові ресурси, забезпечити збереження своїх вкладів та отримати найбільш можливі прибутки. Вона здійснюється на основі офіційної звітності, тому об'єктивність таких рейтингів значною мірою залежить від достовірності даних, за якими виконуються розрахунки, і системи використовуваних показників [2].

Узагалі рейтингові системи оцінки відрізняються одна від одної за методиками розрахунку, джерелами отримання інформації, показниками, які використовуються, їх кількістю та широтою охоплення підприємств, рейтинг яких устанавлюють.

У цілому можна виділити такі основні етапи методики комплексної зрівняльної рейтингової оцінки фінансової стійкості підприємств:

1) збір й аналітична обробка вихідної інформації за певний період;

2) обґрунтування системи показників, що використовуються для рейтингової оцінки фінансової стійкості;

3) розрахунок підсумкового показника рейтингової оцінки;

4) класифікація (ранжировання) підприємств щодо рейтингу.

Для встановлення рейтингу оцінки фінансової стійкості підприємств пропонуємо використати сім показників фінансової стійкості й платоспроможності, дати їм оцінку згідно зі шкалою оцінювання фінансового стану позичальника, урахувати їх вагоме значення і ваговий коефіцієнт груп показників платоспроможності та фінансової стійкості, й наприкінці визначити загальний бал і порівняти його з допустимим балом, розрахованим нами на основі раніше розробленої методики.

Установлення рейтингової оцінки підприємств на основі коефіцієнтів загальної ліквідності, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності, фінансової стійкості, фінансової незалежності, оборотності балансу й маневреності, на нашу думку, є найбільш доречним, адже вони якнайкраще характеризують фінансову забезпеченість й ефективність використання коштів підприємством [2].

При застосуванні цієї методики потрібно звертати увагу не лише на загальний бал, але й на значення показників, адже може виникнути ситуація, коли підприємства наберуть однакову кількість балів, тоді потрібно брати до уваги те, у якого підприємства більші значення показників. Для перевірки цієї методики застосовують методику рейтингової експрес-оцінки фінансового стану для оцінки фінансової стійкості. Алгоритм визначення

рейтингового числа кожного підприємства здійснюється на основі даних балансу та інших форм звітності.

Отже, визначення рейтингу фінансової стійкості підприємств за даними методиками є досить швидким і легким, проте кожна з них окремо не може врахувати всі нюанси фінансового стану підприємства. Для більш точних розрахунків доречно було б застосувати інтеграцію різних методик. Наприклад, можна поєднувати рейтингові методики оцінки з визначенням узагальнюючого показника або типу фінансової стійкості щодо запасів і витрат.

Життя показує, що фінансова стійкість окремих підприємств має неабияке значення для життя країни в цілому. Щоб підвищити фінансову стійкість підприємства, які цього потребують, необхідно позбутися від усіх негативних факторів за допомогою впровадження певних заходів у цей процес. Важливо звернути увагу, що залучаючи позикові кошти, потрібно не забувати про те, що колись їх доведеться віддавати. Саме тому підприємству необхідно постійно порівнювати свої фінансові можливості із залученими кредитами.

Для того щоб підвищити фінансову стійкість підприємства, необхідно оздоровити його фінансову сферу. Для цього розглянемо напрями, які можна використати (рис. 2).

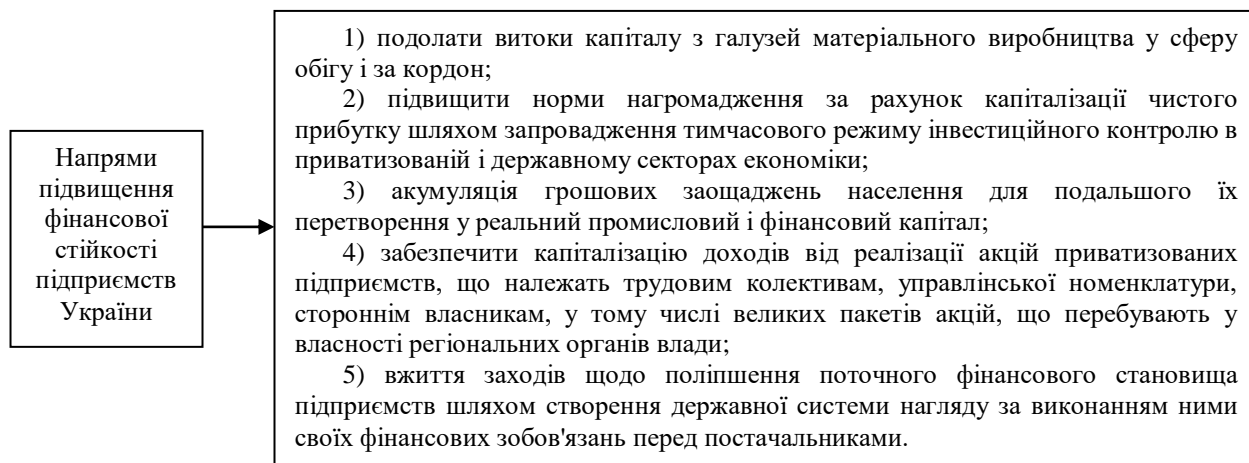

Рис. 2 – Напрями підвищення фінансової стійкості підприємств України

З рис. 2 видно, що при вирішенні проблем забезпечення необхідного рівня фінансової стійкості підприємств України на сьогодні дуже важлива активна підтримка держави. Наприклад, це стосується створення програм пільгового кредитування та інших подібних напрямків. Особливо такої підтримки потребують малі підприємства, які часто не мають достатньої кількості власних коштів, а кредити в банках їм отримати досить проблематично. [4].

Істотний фактор фінансової стійкості підприємства, тісно пов'язаний з видами продукції чи послуг, що виробляються, – це оптимальний склад і структура активів, а також ефективне управління ними. Стійкість підприємства та потенційна результативність бізнесу багато в чому залежать від якості менеджменту

поточними активами, від того, скільки задіяно обігових засобів і яких зокрема, яка величина запасів і активів у грошовій формі, тощо.

Наступний значний внутрішній фактор фінансової стійкості – склад і структура фінансових ресурсів, правильний вибір тактики і стратегії управління ними.

Істотний вплив на забезпечення фінансової стійкості підприємства справляють кошти, що додатково мобілізуються на ринку позичкових капіталів. Зрозуміло, що чим більше коштів може залучити підприємство, тим значніші його фінансові можливості. Водночас зростає і фінансовий ризик нездатності підприємства

своєчасно і в повному обсязі розплатитися зі своїми кредиторами.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що з точки зору впливу на фінансову стійкість підприємства і необхідності врахування їх при управлінні нею визначальними внутрішніми факторами є:

- 1) галузева належність суб'єкта господарювання;
- 2) структура продукції чи послуг, які випускаються підприємством, її частка в загальному платоспроможному попиті;
- 3) розмір оплаченого статутного капіталу;
- 4) величина й структура витрат, їхня динаміка порівняно з грошовими доходами;
- 5) склад майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви, їхній склад і структуру [1].

Висновки. Фінансову стійкість підприємства тісно пов'язано із перспективною його платоспроможністю, її аналіз дає змогу визначити фінансові можливості підприємства на відповідну перспективу. Оцінка фінансової стійкості підприємства має на меті об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі міри його фінансової стабільності й незалежності, а також відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Провівши аналіз сучасної економічної літератури в частині питання оцінки фінансової стійкості виявлено, що на сьогодні:

- 1) не сформовано оптимальної системи фінансових коефіцієнтів із достатньою обґрунтованістю їхніх граничних значень, яка б виключила різноманітність назв одних і тих же показників та усунула неоднозначність їхнього розрахунку;
- 2) точності розрахунків потребує величина власного оборотного капіталу. Оскільки даний показник використовується для визначення відносних показників фінансової стійкості, неоднозначність в обчисленні його величини викривить значення ряду фінансових коефіцієнтів. А це зі свого боку спричинить неадекватну оцінку фінансового стану господарюючих суб'єктів.

Таким чином, цілком очевидно, що фахівцям-аналітикам необхідно досягнути єдності щодо системи

відносних коефіцієнтів фінансової стійкості та власного оборотного капіталу як одного з розрахунку її абсолютного показника найдієвіших інструментів завдяки якому забезпечується фінансова стабільність та платоспроможність суб'єктів господарювання.

Таким чином можемо сказати, що визначення оптимального розміру власного оборотного капіталу та структури пасивів дозволить власнику маневрувати ресурсами та господарськими операціями в цілях підвищення ефективності виробничо-фінансової діяльності, знаходити можливості зміцнення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства в ринковій системі господарювання, а також створювати умови для попередження небажаних фінансових ситуацій.

Список літератури. 1. Глущенко І.В. Забезпечення фінансової стійкості підприємства //І.В. Глущенко, Г.В. Клименко, М.В. Таран [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/>. 2. Єпіфанова І.Ю. Рейтингова оцінка фінансової стійкості підприємств сільськогосподарського виробництва [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://epifanova.vk.vntu.edu.ua/file/d01fb688e30e6ddab49a94be0b830cb2.pdf/>. 3. Полужашенко Ю.В. Фінансова стійкість підприємств: проблеми і шляхи вирішення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://conference.nuos.edu.ua/catalog/files/26256/>. 4. Стаднюк Т.В. Оцінка фінансової стійкості господарюючих суб'єктів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/3305/1/Assessment.pdf/>.

Bibliography (transliterated): 1. Glushchenko I.V. *Zabezpechennja finansovoi stijkosti pidpriemstva* //I.V. Glushchenko, G.V. Klivenko, M.V. Taran [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/>. 2. Epifanova I.Ju. *Rejtingoda ocinka finansovoi stijkosti pidpriemstv sil's'kogospodars'kogo virobnictva* [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://epifanova.vk.vntu.edu.ua/file/d01fb688e30e6ddab49a94be0b830cb2.pdf/>. 3. Polujashhenko Ju.V. *Finansova stijkist' pidpriemstv: problemi i shlyahi virishennja* [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://conference.nuos.edu.ua/catalog/files/26256/>. 4. Stadjuk T.V. *Ocinka finansovoi stijkosti gospodarujuchih sub'ektiv* [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/3305/1/Assessment.pdf/>.

Надійшла (received) 02.06.2015

Брік Світлана Володимирівна — кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; тел.: (050) 917-62-59; e\u001email: svet_svb@mail.ru.

Bric Svetlana Volodymyrivna – Candidate of Economic Sciences (Ph. D.), Docent, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"; tel.: (050) 917-62-59; e\u001email: svet_svb@mail.ru.

Рудковська Євгенія Михайлівна – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студент; тел.: (093) 755-66-30; e\u001email: jeni4kaaa@mail.ru.

Rudkovska Yevheniia – National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", student; tel.: (093) 755-66-30; e\u001email: jeni4kaaa@mail.ru.